

DOMINANTA KRAJOBRAZOWA

Naturalna lub stworzona przez człowieka forma przestrzenna, która stanowi silnie wyróżniający się lub charakterystyczny element krajobrazu, podporządkowujący sobie całość tzw. kompozycji krajobrazowej.

Dominantą krajobrazową może być budowla sakralna, budynek o randze polityczno-społecznej, obiekt naturalny, a nawet mała architektura: dowolny element, który poprzez fakt swego usytuowania wyznacza centrum kompozycji (np. centralnie sytuowana chata naczelnika wsi Dogonów w Afryce, kościół w średniowiecznej wsi, rynek miejski, pałac cesarski, świątynia lub święta figura, ale także wzgórze, drzewo czy skała). Niemal w każdej epoce historycznej można wskazać charakterystyczne dominanty krajobrazowe: budowle sakralne w starożytności (Mezopotamia, Babilonia, Chiny), agora czy forum w antyku (Grecja, Rzym), katedra w średniowieczu, ratusz i rynek w renesansie. W okresie industrialnym dominantami stały się obiekty przemysłowe (np. kominy), projekty inżynierskie (np. wieża Eiffla), drapacze chmur (np. w Szanghaju, Dubaju).

Dominanta krajobrazowa może być celowo eksponowana np. za pomocą tzw. przedpola widokowego (niezabudowana przestrzeń, plac przed budynkiem) lub naturalnego ukształtowania terenu (np. zakole Odry we Wrocławiu buduje krajobraz Ostrowa Tumskiego, w Szanghaju rzeka Huangpu eksponuje Pudong). Dominanta może zostać wskazana za pomocą linii na nią naprowadzających (np. wytyczenie ulic tak, aby prowadziły wprost do rynku lub kościoła). Równie istotne jest tło, na którym występuje (np. ściana lasu lub pusta przestrzeń z widocznym horyzontem). Dominanta może być ujęta w ramy krajobrazowe, na które mogą składać się np. wysokie drzewa, okalające najbardziej atrakcyjny fragment krajobrazu.

Dominanta krajobrazowa nie zawsze ma pozytywną wartość estetyczną. W architekturze występuje zjawisko negatywnej dominaty, która przyczynia się do zubożenia i degradacji krajobrazu (np. kominy zakładów przemysłowych). Termin „dominanta krajobrazowa” pojawił się w polskim prawodawstwie w prezydenckim projekcie ustawy krajobrazowej w roku 2013. Dominanta krajobrazowa została w nim zdefiniowana jako obiekt o wiodącym oddziaływaniu wizualnym w krajobrazie.

[M.G.]

Literatura:

Bogdanowski, Janusz. *Kompozycja i kształtowanie w architekturze krajobrazu*. Kraków-Warszawa: Ossolineum, 1976.

Böhm, Aleksander. *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu – o czynniku kompozycji*. Kraków: Wydawnictwo PK, 2006.

Gadomska, Edyta, Różańska, Anna, Sikorska, Dorota. *Podstawy architektury krajobrazu*. Warszawa: Hortpress, 2005.

Mitkowska Anna, Siewniak, Marek. *Tezaurus sztuki ogrodowej*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Rytm, 1998.

Vogt, Otmar. *Zagadnienia związane z zapisem przestrzeni w architekturze*. Kraków: Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki, 1995.

Wejchert, Kazimierz. *Elementy kompozycji urbanistycznej*. Warszawa: Arkady, 1984.

